

Управління екологічними ризиками як необхідна складова механізму управління природокористуванням

Аблова О.К., к.е.н., доц., **Коценко К.Ф.**, к.г.н., доц., **Лукаш І.М.**, асистент
*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана» (м. Київ, Україна)*

Підприємницька діяльність тісно пов'язана з поняттям ризик. Дослідження Роксани Міхет із Міжнародного Валютного Фонду показали, що в розвинутих країнах компанії відвертіше ідуть на ризик, коли мова йде про розвиток інновацій, тоді як країни, які розвиваються, значною мірою уникають непевності, і в кінцевому результаті програють.

Екологічний ризик – це один із видів ризику. М.Ф. Реймерс дає визначення екологічного ризику як імовірності настання негативних для екологічних ресурсів наслідків будь-яких (навмисних чи випадкових, поступових чи катастрофічних) антропогенних змін природних об'єктів і чинників.

Існують відміни між поняттями «екологічний ризик» та «економічний ризик». Якщо в економіці підприємець ризикує власним капіталом або капіталом акціонерів, то екологічний ризик супроводжуються збитками, які завдаються населенню та довкіллю регіону, де розташоване підприємство. Крім того, економічний ризик у більшості випадків піддається визначенню через систему розрахунків або аналіз статистики. Наслідки екологічного ризику торкаються багатьох компонентів природи і позначаються на якості життя населення, до того ж наслідки часто викликають ланцюжкові реакції, і все це важко підрахувати. Несприятливі наслідки економічного ризику частіше всього проявляються невдовзі, тоді як наслідки екологічного ризику віддалені в часі і можуть проявитися несподіваним чином. Крім того, часто важко визначити, як погіршення стану окремих компонентів довкілля на локальному рівні позначається на стані рівноваги на регіональному та глобальному.

Економічний розвиток завжди супроводжує ризик економічних збитків, викликаних або забрудненням довкілля, або експлуатацією

природних ресурсів. Здійснення стійкого розвитку вимагає створення чіткого механізму управління природокористування і важливою його складовою є управління екологічними ризиками. Головною метою такого механізму є:

- чітке прогнозування екологічних наслідків при впровадженні нових проєктів в усіх сферах економічної діяльності;
- запобігання, виявлення та усунення природної та техногенної загрози для довкілля, життя і здоров'я населення;
- розробка і впровадження екологічно-чистих технологій;
- все ширше запровадження випуску екологічно чистої продукції;
- особливий режим відповідальності за невиконання чи неналежне виконання вимог щодо забезпечення екологічної безпеки;
- економічного стимулювання через запровадження підвищених цін за екологічно чисту продукцію, високих обсягів платежів в разі забруднення, а також при надмірному використанні природних ресурсів.

В умовах України важливою ланкою управління екологічним ризиком повинен стати екологічний менеджмент підприємства, який здійснюється за певною програмою, де чітко сформульовано конкретні заходи та дії по її реалізації. Програма передбачає поступове покращення показників не тільки впливу підприємства на довкілля, але раціональне використання природних ресурсів, а в окремих випадках, коли це стосується виробництва товарів народного споживання, то і випуск екологічно чистої продукції.

Екологічний менеджмент є частиною загальновиробничого менеджменту підприємства, який у свою чергу повинен визначати потенціальні ризики підприємства, можливості, що перед ним відкриваються, а також чітко розмежувати сильні і слабкі сторони підприємства. Згідно матриці SWOT-аналізу екологічної складової діяльності підприємства до сильних сторін належать: екологічна чиста продукція; ресурсозберігаючі виробничі процеси, які не завдають збитків довкіллю; репутація компанії як «зеленої і чистої», тоді як слабкими сторонами є: продукція не утилізується; пакувальні матеріали не піддаються переробці; виробничі процеси забруднюють довкілля; небезпечні відходи виробництва; підприємство має репутацію джерела забруднення.

Це дає можливість визначити лінії зв'язку між силою і слабкістю, які притаманні організації (підприємству), а також загрозу і можливість. Визначення ланцюгів зв'язків між ними дасть можливість виробити стратегію для підприємства. А це, у свою чергу дозволить виявити нові можливості, намітити шляхи нейтралізації потенційної небезпеки, використати свої переваги і подолати слабкі місця.

При прийнятті управлінських рішень важливо дотримуватись основних принципів:

- не можна ризикувати більше, ніж дозволить капітал підприємства;

- не ризикувати великими витратами заради незначних результатів;
- слід передбачати наслідки ризику.

Екологічні критерії в кінцевому рахунку формують «зелений» бізнес-план підприємства, де детально розглядаються технології, виробничі процеси і продукти, необхідні не тільки для виробництва, але і для використання та утилізації. Оптимальний варіант бізнес-плану – це поєднання економічної ефективності виробництва з мінімальними збитками для довкілля.

Екологічний менеджмент вимагає створення на великих підприємствах системи підрозділів, які б несли б відповідальність за екологічну діяльність підприємства.

1. Андрейцев В.І. Екологічне право. Особлива частина. – К.: Істина, 2001.
2. Анисисимов А.В. Экологический менеджмент. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2009.
3. Реймерс Н.Ф. Природопользование. – М.: Мысль, 1990.

Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 24-26 квітня 2013 р. / За заг. ред. О.В. Прокопенко. — Суми : СумДУ, 2013. — Т.2. — С. 14-16.